DERSLER CEPTE

COĞRAFYA 9

ÜNİTE	DOĞAL SİSTEMLER
KONU	-Dünya'nın Şekli ve Hareketleri - Coğrafi Konum

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI • 8846

YARDIMCI KAYNAK EĞİTİM MATERYALİ • 2716

DERSLER CEPTE

COGRAFYA 9. SINIF

ISBN 978-975-11-6634-0

Yazar

Adem CÜCÜ, Öğretmen
Adem İNAN, Öğretmen
Ahmet ÇELİK, Öğretmen
Belgizar PARLAK, Öğretmen
Deniz KERİMOĞLU, Öğretmen
Erdoğan GEYİK, Öğretmen
Hülya YAVUZ, Öğretmen
Murat ÖZKOÇ, Öğretmen

Dizgi - Tasarım Ekibi

Hülya YAVUZ, Öğretmen
Özkan KAYA, Öğretmen
Sena SARIKAYA, Öğretmen

Türkçe yayın hakları MEB, 2023

Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

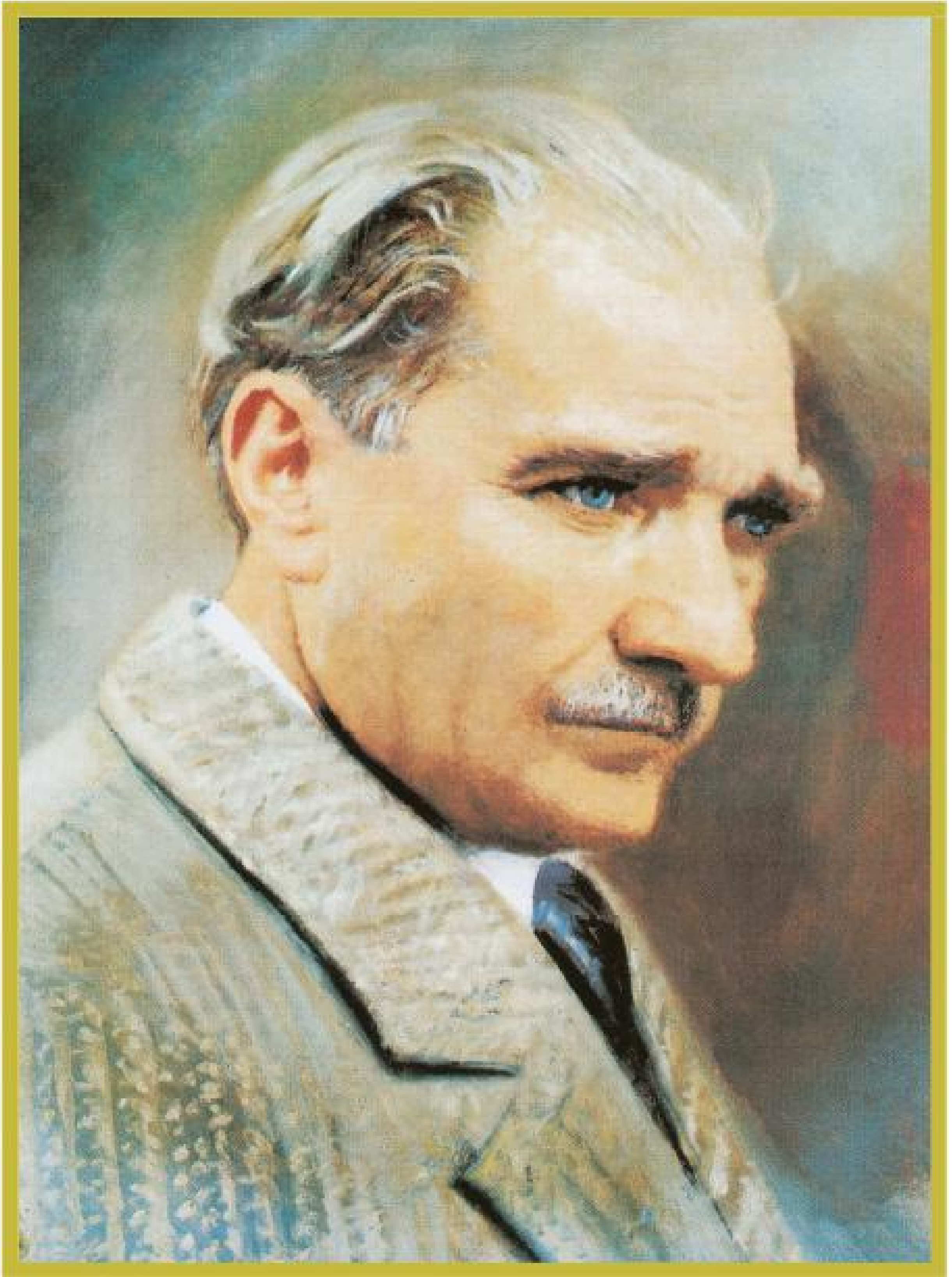
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Sizler için hazırlanan Dersler Cepte fasiküllerinde tüm derslerdeki aylık konu özetlerini bulacaksınız. Gerek yazılılara hazırlanırken gerek konu tekrarı yaparken Dersler Cepte fasikülündeki konu özetleri size yol gösterecektir. Konu özetlerinin maddeler hâlinde ve görsel ağırlıklı olması bilgilerinizin kalıcı olmasında kolaylık sağlayacaktır. Konu özetlerinin yanında “Hatırlayalım, Kritik Bilgi, Dikkat, Faydalı Linkler, Araştırma, Bir Örnek de Sen Ver, Biliyor Musunuz?, Filozof Der ki, Felsefe Sözlüğü, Haritada Bulalım” gibi bölümlerle konuların en önemli noktalarını ve ilgi çekici yanlarını görmüş olacaksınız. Böylece eğlenirken aynı zamanda da bilgilerinizi pekiştirme fırsatı bulacaksınız.

Açık uçlu ve çoktan seçmeli sorularla tekrar ettiğiniz bilgileri kullanabileceksiniz. Karekodlar aracılığıyla çoktan seçmeli soruların video çözümlerini izleyerek sorulara anında dönüt alabileceksiniz. Her konuyla ilgili çıkmış soruların yer alması da üniversiteye hazırlık yolculuğunda sizlere rehberlik edecek ve işlediğiniz konuların ne kadar önemli olduğuna dair fikir verecektir.

Millî Eğitim Bakanlığı olarak alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış ve denetimden geçmiş olan Dersler Cepte fasikülleriyle öğrenci ve öğretmenlere derslerin işlenişi ve tekrarı noktasında katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Neler Öğreneceğiz?

İnsanların yaşadıkları ortamı tanıma arzusu, insanlık tarihi boyunca Dünya'nın şekli ve hareketleri üzerine çeşitli gözlemler ve araştırmalar yapılmasını sağlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında jeofizik ve jeodezi bilimlerinde önemli ilerlemeler olmuştur. Bu ilerlemeler sayesinde yapılan ölçüm ve hesaplamalarla Dünya'nın kendine özgü bir şekle sahip olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır.

Dünya'nın şekli ve hareketleri bölümünde;

- Dünya'nın şeklini ve bu şeklin sonuçlarını,
- Dünya'nın günlük hareketini ve sonuçlarını,
- Dünya'nın yıllık hareketini ve sonuçlarını öğreneceksiniz.

Mekânsal konumun önemli olduğu coğrafya biliminde, Dünya üzerindeki bir yerin konumunu (zaman ve yere ait özelliklerini) belirleyebilmek amacıyla oluşturulan coğrafi koordinat sisteminin işlendiği **coğrafi konum bölümünde;**

- Coğrafi koordinat sistemini,
- Coğrafi konumu ve türlerini,
- Coğrafi koordinat sistemini kullanarak mekâna ve zamana ait özellikler hakkında çıkarımlar yapmayı,
- Türkiye'nin coğrafi konum özelliklerini öğreneceksiniz.

ÖSYM - TYT COĞRAFYA SORULARININ KONULARA GÖRE DAĞILIMI

SINIF DÜZEYİ	ÜNİTE	KONU	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam
9	Doğal Sistemler	Coğrafya Bilimi	1	1			1	3
		Dünya'nın Şekli ve Hareketleri				1		1
		Harita Bilimi					1	1
		Atmosfer ve İklim Bilgisi	1		1	1	1	4
	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	Bölgeler	1		1			2
10	Doğal Sistemler	Dünya'nın Yapısı ve Oluşum Süreci			1			1
		Su Kaynakları				1		1
		Bitkiler		1				1
	Beşerî Sistemler	Nüfus Coğrafyası	1	2	1	1		5
		Ekonomik Faaliyetler					1	1
	Çevre ve Toplum	Afetler	1	1	1	1	1	5
Toplam			5	5	5	5	5	

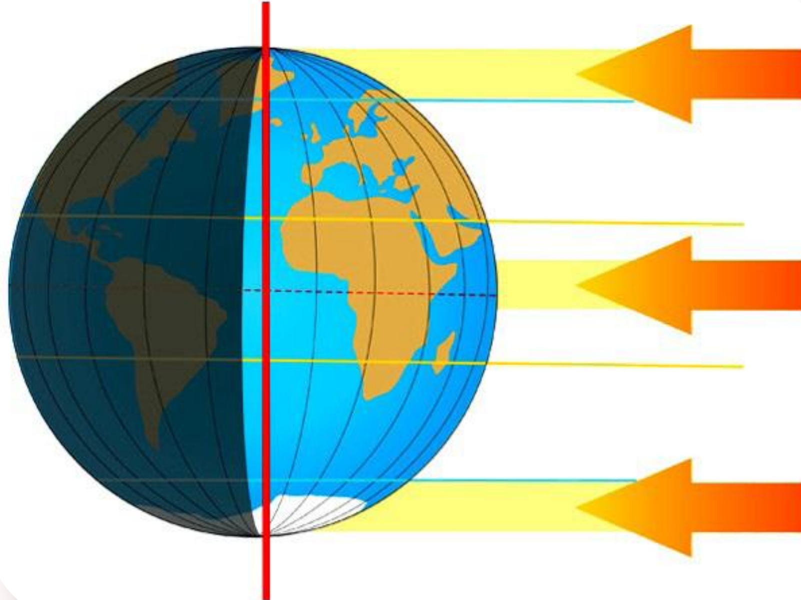
DÜNYA’NIN ŞEKLİ

Dünya’nın genel görüntüsü küreyi andırmakla birlikte şeklinin tam bir küre olmadığı, kürenin biraz boyut değiştirmiş hâli olduğu yapılan ölçümler ile kanıtlanmıştır. Dünya’nın kendine özgü şekline geoit denir. Geoit; Dünya’nın kutuplardan basık, Ekvator’dan şişkin olan özgün şeklinin adıdır.

Dünya’nın geoit şeklinin sonuçları:

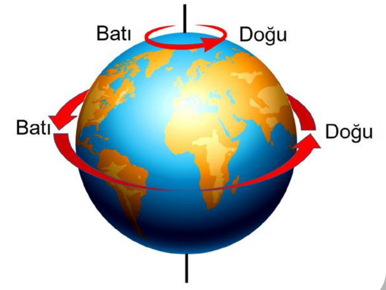
- Kutup noktaları, Ekvator’a göre Dünya’nın merkezine daha yakın olduğundan yer çekimi kutuplarda daha fazladır.
- Ekvator’un çevresi kutupların çevresinden daha geniştir.
- Ekvator’un yarıçapı, kutupların yarıçapından daha büyüktür.

Dünya’nın küresel şekle sahip olmasının sonuçları:

- Sürekli termik basınç kuşakları oluşur.
- Harita çizimlerinde hatalar meydana gelir.
- Dünya’nın bir yarısı aydınlık, diğer yarısı karanlık olur.
- Paralellerin boyları Ekvator’dan kutuplara doğru kısalır.
- Meridyenler arası mesafe Ekvator’dan kutuplara doğru daralır.
- Dünya’nın kendi çevresindeki dönüş hızı (çizgisel hız) Ekvator’dan kutuplara doğru azalır. Buna bağlı olarak tan ve gurup süreleri Ekvator’dan kutuplara doğru artar.
- Güneş ışınlarının yeryüzüne düşme açıları, Ekvator’dan kutuplara doğru daralır.

Üzerinde yaşadığımız Dünya, insanlar doğrudan hissedemese de hem kendi ekseni etrafında hem de Güneş çevresinde sürekli hareket etmektedir. Dünya’nın bu hareketleri gece ve gündüz oluşumu, gece ve gündüz sürelerinin değişimi, mevsimlerin oluşumu gibi sonuçlar doğurmaktadır.

DÜNYA’NIN GÜNLÜK (EKSEN) HAREKETİ

Dünya, kuzey ve güney kutup noktalarından geçtiği varsayılan yer ekseni etrafında **batıdan doğuya** doğru döner. Ekseni etrafındaki dönüşün **24 saat**te tamamlandığı bu süreye **bir gün** adı verilir.

 Kritik Bilgi

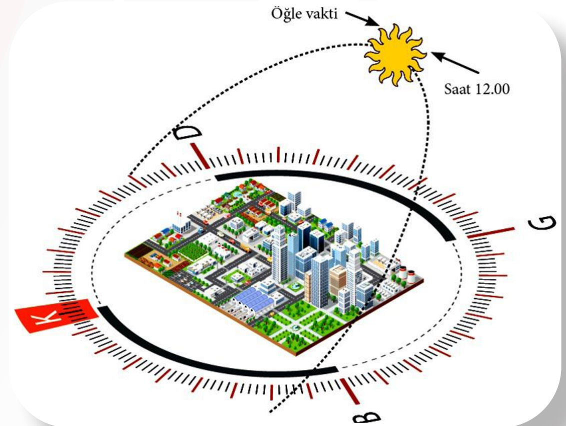
Günlük hareket esnasında birim zamanda alınan yola **çizgisel** (dönüş) **hız** denir. Çizgisel hız Ekvator’dan kutuplara doğru azalır. Günlük hareket esnasında birim zamanda oluşan açıya da **açısal hız** denir. Dünya 24 saatte 360° döndüğünden üzerindeki tüm noktaların açısal hızları eşittir.

Günlük hareketin batıdan doğuya doğru gerçekleşmesinin sonuçları:

- Doğuda yerel saat ileride, batıda ise geridedir.
- Güneş doğuda erken doğar, erken batar; batıda ise geç doğar, geç batar.
- Sürekli rüzgârlar Kuzey Yarım Küre’de sağa, Güney Yarım Küre’de ise sola sapar.

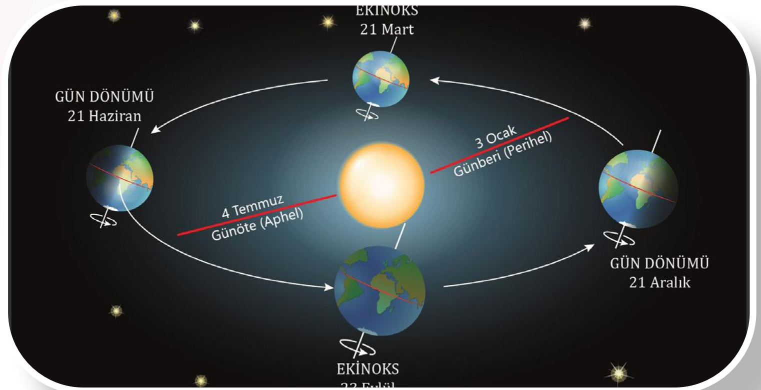
Dünya’nın günlük hareketinin sonuçları:

- Gece-gündüz birbirini izler.
- Yerel saat farkları oluşur.
- Yön kavramı ortaya çıkar.
- 30° ve 60° enlemlerinde dinamik basınç alanları oluşur.
- Gün içinde Güneş ışınlarının geliş açısına göre cisimlerin gölge boyu değişir.
- Günlük sıcaklık farkları oluşur. Bunun sonucunda mekanik çözülme ve günlük basınç farkları meydana gelir. Günlük basınç farklarına bağlı olarak da meltem rüzgârları oluşur.

DÜNYA’NIN YILLIK (YÖRÜNGE) HAREKETİ

Dünya, Güneş çevresindeki hareketini **elips** şeklinde bir yörüngede **365 gün 6 saat**te tamamlar. Bu harekete **takvim yılı** veya **güneş yılı** adı verilir. Yörüngenin bulunduğu düzleme de **ekliptik** veya **yörünge düzlemi** denir.

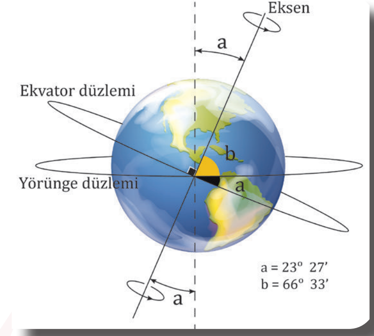
Yörüngenin elips şeklinde olmasının sonuçları:

- Dünya’nın Güneş’e olan uzaklığı değişir
- Dünya’nın yörüngesindeki hızı değişir.
- Eylül ekinoksu gecikmeyle gerçekleşir.
- Yarım kürelerde mevsim süreleri farklı olur.

 Dikkat!

Dünya’nın yörüngede Güneş’e yaklaşıp Güneş’ten uzaklaşması Dünya’daki sıcaklıkta belirleyici değildir. Dünya’daki sıcaklığın dağılışı Güneş ışınlarının geliş açısı ile ilişkilidir.

Yer Ekseni: Kutup noktalarından ve yerin merkezinden geçtiği varsayılan doğrudur.
Ekvator Düzlemi: Ekvator'un oluşturduğu düzlemdir.
Yörünge Düzlemi (Ekliptik): Dünya'nın Güneş etrafında izlediği yörünge düzlemidir.
Eksen Eğikliği: Yörünge düzlemi (ekliptik) ile Ekvator arasındaki 23° 27' lık açı olan eksen eğikliği dönencelerin sınırını belirler.

Dünya'nın yıllık hareketi ve eksen eğikliğinin sonuçları:

- Güneş ışınlarının bir noktaya düşme açısı ve sıcaklık yıl içinde değişir.
- Aydınlanma çemberi yer değiştirir.
- Astronomik mevsimler oluşur ve aynı anda farklı yarım kürelerde farklı mevsimler yaşanır.
- Muson rüzgârları oluşur.
- Gece-gündüz süreleri yıl içinde değişir.
- Matematik iklim kuşakları oluşur.

Dünya'nın yıllık hareketi ve eksen eğikliğine bağlı olarak meydana gelen mevsimlere astronomik mevsimler adı verilir. Astronomik mevsimlerin başlangıcı olarak dört önemli tarih bulunmaktadır. Bunlar, 21 Haziran- 21 Aralık (gün dönümü ya da solstis) ve 21 Mart-23 Eylül (ekinoks ya da gece-gündüz eşitliği) tarihleridir.

Bir Örnek de Sen Ver

21 Haziran

- Güneş ışınları öğle vakti Yengeç Dönencesi'ne dik açıyla düşer.
- Kuzey Yarım Küre'de yaz, Güney Yarım Küre'de ise kış mevsimi yaşanmaya başlar.
- Kuzey Yarım Küre'de en uzun gündüz; Güney Yarım Küre'de ise en uzun gece yaşanır.
- Aydınlanma çemberi kutup dairelerinden teğet geçer.
- Güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz sü-

21 Aralık

-
-
-
-

21 Mart

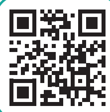
- Kuzey Yarım Küre'de ilkbahar, Güney Yarım-Küre'de ise sonbahar mevsimi yaşanmaya başlar.
- Güneş ışınları öğle vakti Ekvator'a dik açıyla düşer.
- Aydınlanma çemberi kutup noktalarından teğet geçer.
- Dünya'nın her yerinde gece-gündüz eşitliği yaşanır.
- Aynı meridyen üzerindeki bütün noktalarda güneş aynı anda doğar, aynı anda batar.

23 Eylül

-
-
-
-

Dersi izleyelim

Dünya'nın Şekli

Dünya'nın Günlük (Eksen) Hareketi

Dünya'nın Yıllık (Yörünge) Hareketi – 1

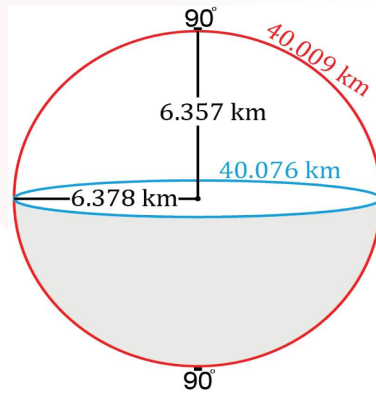

Dünya'nın Yıllık (Yörünge) Hareketi – 2

1. Dünya'nın yıllık hareketi ve eksen eğikliğinin günlük hayatımızdaki etkilerini yukarıdaki görselden yararlanarak açıklayınız.

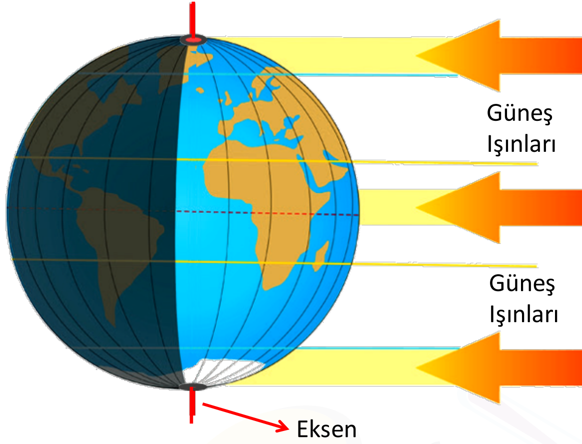
....
....
....
....
....
....

2. Dünya aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi geoit değil tam bir küre olsaydı hangi farklılıklar yaşanacağını açıklayınız.

....
....
....
....
....
....

1. Aşağıdaki şekilde Dünya'nın yörünge hareketindeki ekinoks konumlarından biri gösterilmiştir.

Buna göre, şekilde gösterilenler ile aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe gündüz süreleri kısalır.

B) Güneş ışınları Dünya'nın her noktasına aynı açı ile düşmez.

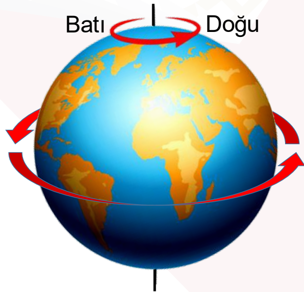
C) Aydınlanma dairesi kutup noktalarından geçer.

D) Meridyenler arası mesafe kutuplara doğru gidildikçe daralır.

E) Güneş ışınlarının mesafesi düşme açısına göre değişir.

2. Aşağıdaki şekilde Dünya'nın kutup noktalarından geçtiği varsayılan yer ekseni çevresinde 24 saatte tamamladığı eksen hareketi gösterilmiştir.

I. Gece ve gündüzün ardalanması

II. Yerel saat farkları

III. Dinamik kökenli basınç alanları

IV. Okyanus akıntılarının yönlerindeki sapmalar

V. Yarım kürelerde farklı mevsimlerin yaşanması

Yukarıda verilenlerden kaç tanesi bu harekete bağlı olarak oluşur?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

3. Aşağıda, Kuzey Yarım Küre'de 40° enleminde yer alan L merkezine ait bilgiler verilmiştir.

21 Mart gününde ilkbahar mevsimi başlar. **21 Haziran** günü en uzun gündüzün yaşandığı merkez, **23 Eylül** gününün öğlen vakti Güneş ışınlarını **21 Aralık** gününün öğlen vaktine göre daha dik açılarla alır.

Verilen bilgideki tarihlerde, aşağıdakilerden hangisinin yapılması bilgide yanlışlık oluşturmaz?

A) 21 Mart yerine 23 Eylül yazılması

B) 21 Aralık ile 21 Haziran'ın yer değiştirmesi

C) 21 Aralık yerine 21 Haziran yazılması

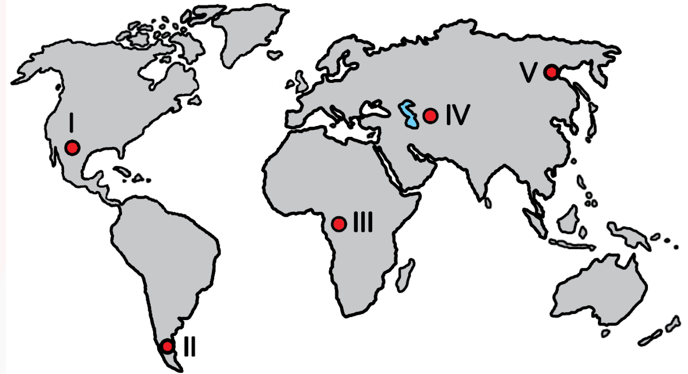
D) 23 Eylül ile 21 Mart'ın yer değiştirmesi

E) 23 Eylül yerine 21 Mart yazılması

ÖSYM TYT 2021

4. Aşağıdaki haritada beş yer numaralandırılarak gösterilmiştir.

Bu yerlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I numaralı yerde 21 Haziran'da gece süresi gündüz süresinden daha kısadır.

B) II numaralı yerde 21 Haziran'da gündüz süresi III numaralı yerden daha kısadır.

C) III numaralı yerde yıl boyunca, gece ve gündüz arasındaki süre farkı diğerlerine göre daha azdır.

D) IV numaralı yerde 21 Aralık'tan sonra gündüz süreleri uzamaya başlar.

E) V numaralı yerde 21 Mart'ta gündüz süresi diğerlerinden daha uzundur.

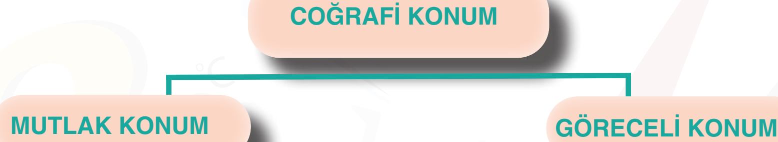
COĞRAFİ KOORDİNAT SİSTEMİ

Bir noktanın yerinin tespiti için günlük hayatımızda koordinat bilgilerini kullanmaktayız. Coğrafi koordinat sistemi, dünya üzerindeki bir yerin konumunu belirleyebilmek amacıyla oluşturulmuştur. Herhangi bir yerin mutlak konumunun tespit edilmesinde paralel ve meridyen çizgilerinden yararlanılır. Bu çizgiler sayesinde aranan yerler doğru bir şekilde bulunabilir. Paralel ve meridyen çizgilerinin oluşturduğu sistem **coğrafi koordinat sistemidir.**

Coğrafi Konum

Dünya üzerindeki herhangi bir noktanın veya bölgenin bulunduğu yere **coğrafi konum** denir. Coğrafi konum, mutlak ve göreceli konum olmak üzere ikiye ayrılır.

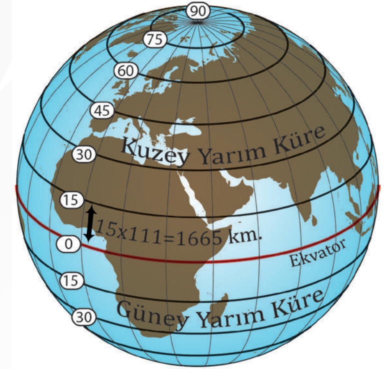
Mutlak Konum

Dünya üzerindeki herhangi bir noktanın, başlangıç paraleli (Ekvator) ve başlangıç meridyenine (Greenwich) göre yerine **mutlak konum** denir. Mutlak konumun anlaşılabilmesi için paralel ve meridyenlerin özellikleri bilinmelidir.

Paraleller

Ekvator'a paralel olarak doğu-batı doğrultusunda birer derece aralıklarla çizildiği varsayılan çemberlere paralel denir.

- Birer derece aralıklarla çizilen ardışık iki paralel arasında yaklaşık 111 km mesafe bulunur.
- Birer derece ile çizildiklerinde Ekvator'un kuzeyinde 90, güneyinde 90 olmak üzere toplam 180 paralel dairesi olduğu kabul edilir.
- Ekvator'dan kutuplara gidildikçe paralellerin boyları kısalır.

Enlem

Dünya üzerindeki bir yerin Ekvator'a olan uzaklığının derece (⁰), dakika (') ve saniye (") cinsinden açısal değeridir.

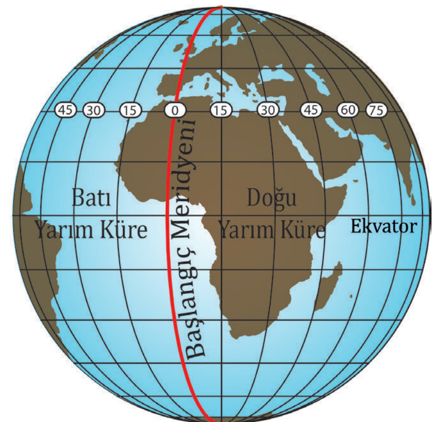
Dikkat!

Enlem; Güneş ışınlarının geliş açısı, sıcaklık dağılışı, iklim ve toprak tipleri, bitki türleri, tarım ürünleri ve denizlerin tuzluluk oranları gibi özellikleri etkilerken tarım, orman, kalıcı kar ve yerleşme sınırını da belirler.

Meridyenler

Bir kutup noktasından başlayıp diğer kutup noktasında son bulduğu varsayılan yarım çemberlere **meridyen yayı** denir. İngiltere'deki Greenwich (Griniç) Gözlemevinden geçen meridyen, **başlangıç meridyeni** (0^0) olarak kabul edilmiştir.

- Bütün meridyenlerin uzunlukları birbirine eşittir.
- Birer derece ile çizildiklerinde Başlangıç Meridyeni'nin doğusunda 180, batısında 180 olmak üzere toplam 360 meridyen olduğu kabul edilir.
- Ardışık iki meridyen arasındaki yerel saat farkı 4 dakikadır.
- Aynı meridyen üzerindeki bütün noktalarda yerel saat aynıdır.
- Meridyen yayları arasındaki mesafe Ekvator üzerinde 111 km'dir. Ekvator'dan kutuplara gidildikçe bu mesafe azalarak kutuplarda 0 km'ye düşer.
- Dereceleri doğu ve batıya doğru büyür.

 Bir Örnek de Sen Ver

Antimeridyen: Bir meridyen yayının tam karşısında bulunan ve birleştiğinde çember oluşturan meridyen yayıdır. Meridyen ile antimeridyenin derecelerinin toplamı 180'dir. Örneğin 30°doğu meridyeninin antimeridyeni 150° batı meridyenidir.

70° doğu meridyeninin antimeridyeni ……………………………

10° batı meridyeninin antimeridyeni ……………………………

BOYLAM

Dünya üzerindeki bir yerin başlangıç meridyenine (0°) olan uzaklığının derece (°), dakika (') ve saniye (") cinsinden açısal değeridir. **Boylam**, yerel saat ve mutlak konumu etkiler.

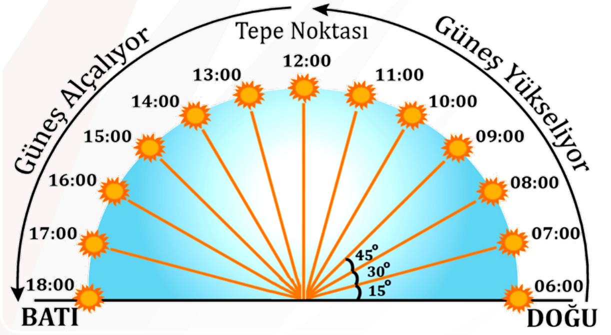
YEREL SAAT

Güneş'in gökyüzündeki konumuna göre herhangi bir yerde belirlenen saate **yerel saat** denir. Güneş ufuk düzlemi üzerindeki en üst noktaya ulaştığında vakit öğle, saat 12.00 olarak kabul edilir. Bütün meridyenlerde yerel saat birbirinden farklıdır.

 Dikkat!

Yerel saat hesaplanırken aşağıdaki adımlar uygulanır:

1. Verilen iki nokta arasındaki meridyen farkı bulunur.
2. Bulunan meridyen farkı 4 dakika ile çarpılır.
3. Bulunan fark 60 dakikadan büyük ise saate çevrilir, küçük ise aynen alınır.
4. Dünya batıdan doğuya doğru döndüğü için doğuda yerel saat ileride, batıda ise geridedir.

 Bir Örnek de Sen Ver

40° doğu meridyeninde öğle vakti yaşanırken 25° batı meridyenin de yerel saat kaçtır?

……………………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………………

ULUSAL (ORTAK) SAAT

Bir ülkenin içinden ya da yakınından geçen saat diliminin merkez boylamına ait yerel saatin ülkenin tamamında kullanılmasına **ulusal saat** denir. Doğu-batı doğrultusunda çok geniş alan kaplayan Rusya, ABD, Kanada gibi ülkeler aynı anda birden fazla ortak saat kullanmaktadır. Türkiye, 2 ve 3. saat diliminde toprakları olan bir ülkedir. Enerji tasarrufu sağlamak amacıyla ülkemizde 3. saat dilimi nin merkez boylamı olan 45° D meridyenininyerel saati ulusal saat olarak kullanılmaktadır.

TARİH DEĞİŞTİRME ÇİZGİSİ

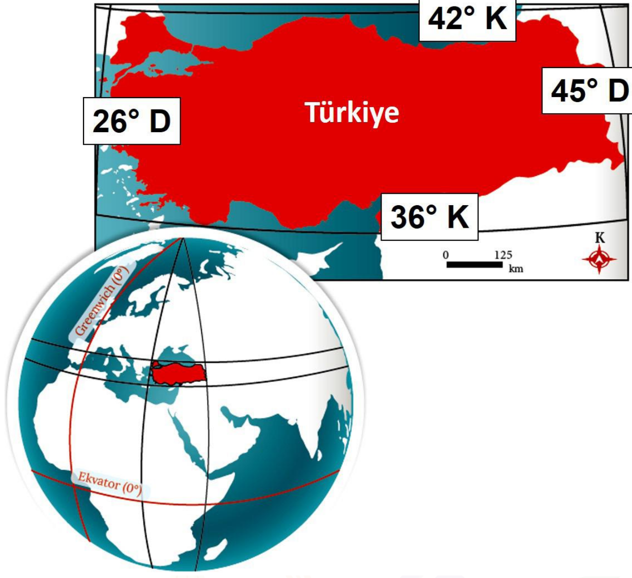
180° meridyeni, tarih değiştirme çizgisi olarak kabul edilir. Bu çizginin kutup noktaları arasında Pasifik (Büyük) Okyanusu üzerinden geçtiği varsayılır. Doğusu ile batısı arasındaki zaman farkının 24 saat olduğu tarih değiştirme çizgisi genel olarak 180° meridyeninin üzerinden geçmemektedir.

GÖRECELİ KONUM

Bir yerin kıtalara, önemli ulaşım yollarına, su, yer altı-yer üstü kaynaklarına, üretim-tüketim bölgelerine, siyasi bölgelere ve yeryüzü şekillerine bağlı olarak ortaya çıkan kendine has özelliklerinin tümü **göreceli konumu** oluşturur. Dünya üzerindeki coğrafi konumu itibarıyla Türkiye benzersiz özellikler taşımaktadır. Üç tarafının denizlerle çevrili olması, elverişli iklim koşulları, verimli kaynakları, kıtalararası ulaşım güzergâhında bulunması bunlardan bazılarıdır.

TÜRKİYE'NİN GÖRECELİ KONUMU

Türkiye, 36°-42° kuzey paralelleri ile 26°-45° doğu meridyenleri arasında yer alır. Ayrıca orta kuşakta yer alan ülkemizde dört mevsim belirgin olarak yaşanır. En doğusu ile en batısı arasında 76 dakikalık zaman farkının bulunduğu Türkiye'nin en kuzeyi ile en güneyi arasındaki kuş uçuşu mesafe de yaklaşık 666 km'dir

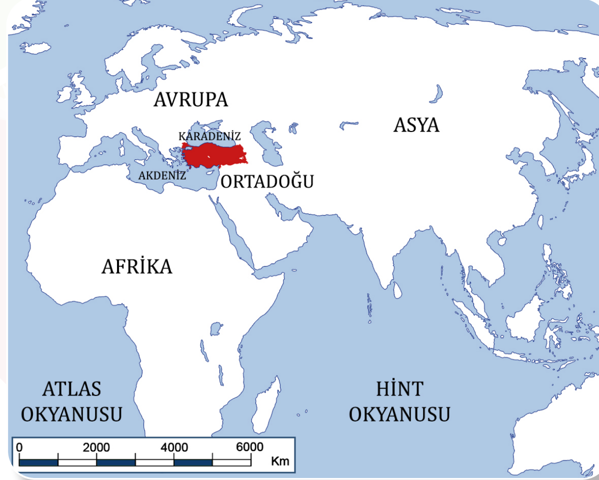
Dikkat!

Türkiye'nin Uç Noktaları

Doğuda: Aralık (Iğdır) Dilucu (44° 48' Doğu)
Batıda: Gökçeada (Çanakkale) Avlaka Burnu (25° 40' Doğu)
Güneyde: Yayladağı (Hatay) Topraktutan Köyü (35° 51' Kuzey)
Kuzeyde: İnceburun (Sinop) (42° 06' Kuzey)

TÜRKİYE'NİN GÖRECELİ KONUMU

Türkiye; Eski dünya karaları adı da verilen Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerde bulunur. Asya Kıtası'nın batısında yer alan ve **Küçük Asya** da denilen **Anadolu** ile Avrupa Kıtası'nın güneydoğusunda bulunan **Trakya** ülkemizin topraklarını oluşturur. Bu yönüyle ülkemiz hem Asya hem de Avrupa ülkesidir. 814 578 km² lik (göller ve adalar dâhil) gerçek yüz ölçümü ile Türkiye, Avrupa ile Asya arasında doğal bir köprü konumundadır.

Dersi izleyelim

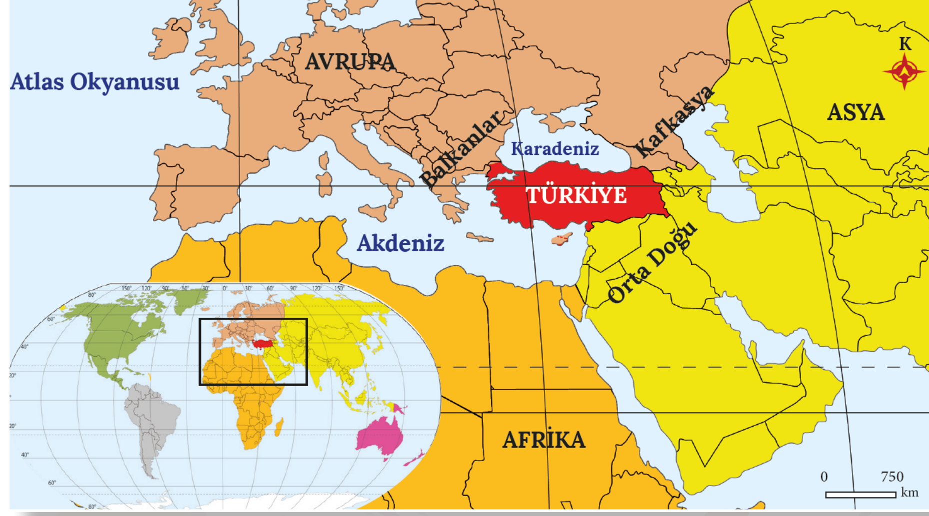
Koordinat sistemi;
Paralel ve Enlem
Meridyen ve Boylam

Yerel Saat,
Uluslararası Saat ve
Ulusal Saat

Mutlak ve Göreceli konum
Türkiye'nin konumu

Türkiye'nin coğrafi konum analizini, yukarıdaki haritadan ve verilen örnekten yararlanarak SWOT analiz tekniğine göre yapınız. (SWOT analizi; güçlü ve zayıf yönlerinizi anlamanıza, fırsatların farkına varmanıza ve karşılaşabileceğiniz tehditleri görmenize yardımcı olacak bir tekniktir.)

Güçlü Yönler

- İşlek boğazlara sahip olması
-
-
-
-

Zayıf Yönler

- Ülkenin ekonomik gelişimine katkı sağlayacak sermaye gücünün istenilen düzeyde olmaması
-
-

Fırsatlar

- Enerji taşımacılığı için uygun limanlara sahip olması
-
-
-
-

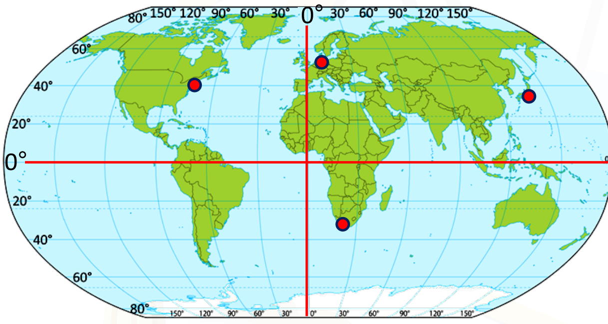
Tehditler

- Yakın coğrafyamızda çatışma bölgelerinin artması ve güvenlik tehdidinin yükselmesi
-
-

1. Küresel iklim değişikliği konusu ile ilgili gerçekleştirilecek online bir konferansa aşağıda numaralandırılan konumlardaki şehirlerden katılım sağlanacaktır. Konferansa katılım sağlayan şehirlerin koordinatları harita üzerinde noktalarla belirtilmektedir.

Konferansa davet edilen katılımcıların koordinatları

1. 40° Kuzey 74° Batı
2. 35° Kuzey 139° Doğu
3. 33° Güney 18° Doğu
4. 40° Kuzey 50° Doğu
5. 52° Kuzey 13° Doğu

Buna göre kaç numaralı katılımcı konferansa henüz katılım sağlamamıştır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

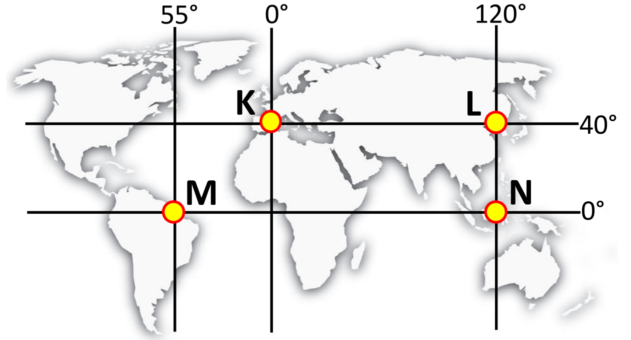
2. Aşağıda Türkiye'nin mutlak konumuna bağlı oluşan bazı bilgiler verilmiştir.

I. Kuzeyi ile güneyi arasındaki kuş uçumu uzaklık yaklaşık 666 km'dir.
II. Doğusu ile batısı arasındaki yerel saat farkı 76 dakikadır.
III. Yıl içinde dört mevsimi belirgin olarak yaşar.
IV. 2 ve 3. saat dilimlerinde yer alır.

Buna göre verilenlerden hangileri Türkiye'nin 36° kuzey enlemi ile 42° kuzey enlemi arasında yer alması ile açıklanabilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

3. Aşağıdaki haritada K, L, M ve N merkezlerinin koordinatları gösterilmiştir.

Merkezlerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) K merkezinin yerel saati M merkezinin yerel saatinden ileridir.

B) Dünya'nın dönüş hızı M merkezinde diğerlerinden daha fazladır.

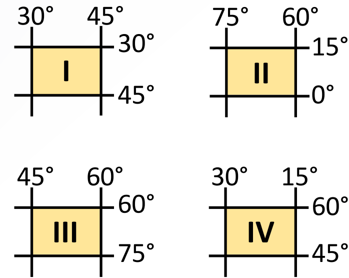
C) K merkezinde kalıcı kar alt sınırı N merkezine göre daha yüksektir.

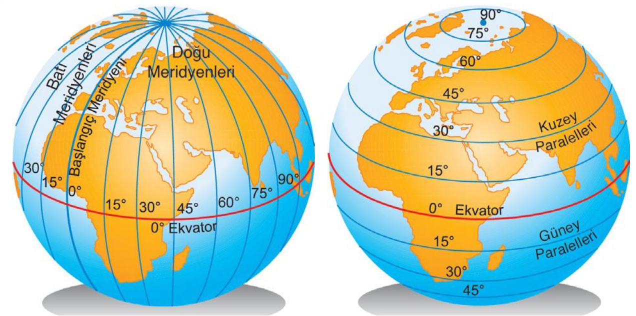
D) L ve N merkezleri arasında 2 saat 40 dakika yerel saat farkı bulunur.

E) L merkezi yıl içinde Güneş ışınlarını diğerlerinden daha dik açı ile alır.

4. Aşağıda 15'er derece enlem ve boylam farkına sahip dört farklı alanın koordinatları ile dünyanın bir bölümündeki bazı paralel ve meridyenleri gösteren şekiller verilmiştir.

Numaralandırılan konumlardan hangileri tüm alanı ile dünya şekillerinin görünen tarafında yer almaz?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

Cevap Anahtarı

Açık Uçlu Sorular - Dünya'nın Hareketleri ve Sonuçları

1. Dünya'nın yıllık hareketi ve eksen eğikliğine bağlı olarak güneş ışınlarının geliş açısının değişmesi, mevsimlerin oluşması ve mevsimlere göre sıcaklık, yağış, nem, rüzgâr ve basınç şartlarında yaşanan değişimler; giydiğimiz kıyafetlerin değişmesine, tükettiğimiz gıdaların farklılaşmasına ve çeşitlenmesine, tatil ve iş yaşantımızdaki planlamalarımıza, enerji tüketimimize, ekonomik faaliyetlerin işleyişine, ihtiyaçlarımıza (kış lastiği, mont, yakacak vb.), kişisel farlılıklara göre sağlık durumlarına etki edebilmektedir.

2. Dünya'nın şekli tam bir küre olsaydı

- Kutup noktaları ile Ekvator'un Dünya'nın merkezine uzaklığı aynı olacağı için yer çekimi kutuplar ve ekvatorda aynı olurdu.
- Ekvator'un çevresi ile kutupların çevresinin uzunluğu aynı olurdu.
- Ekvator'un yarıçapı ile kutupların yarıçapı eşit olurdu.

Çoktan Seçmeli Sorular - Dünya'nın Hareketleri ve Sonuçları

1 - A 2 - D 3 - E 4 - E

Açık Uçlu Sorular - Coğrafi Konum

Güçlü Yönler	• İşlek boğazlara sahip olması • Hem doğu hem batı dünyasına yakın olması • Asya, Avrupa ve Afrika'nın birbirine en yakın alanda olması • Köklü diplomasi ve siyasi geleneğinin bulunması • Uluslararası kuruluşlarla yakın işbirliği halinde çalışılması
Zayıf Yönler	• Ülkenin ekonomik gelişimine katkı sağlayacak sermaye gücünün istenilen düzeyde olmaması • Yer şekillerinin engebeli ve yükseltinin fazla olması nedeni ile yol yapım maliyetinin yüksek olması • Deprem riskinin yüksek olması ve nüfusun büyük bölümünün bu alanlarda bulunması
Fırsatlar	• Enerji taşımacılığı için uygun limanlara sahip olması • Genç nüfus potansiyelinin yüksek olması • Ticaret yollarının kavşak noktasında bulunması • Transit ticaret potansiyelinin yüksek olması • Ekonomik alanda enerji ve ulaşım koridorlarının önem kazanması ve ülkemizin elverişli coğrafi konumu
Tehditler	• Yakın coğrafyamızda çatışma bölgelerinin artması ve güvenlik tehdidinin yükselmesi • Çatışma bölgelerindeki sivil nüfusun olumsuz etkilenmesi sonucunda oluşan göç dalgaları ve mülteciler konusunun öncelikli gündem haline gelmesi • Küresel ısınma, iklim değişikliği ve buna bağlı olarak su kaynaklarının azalması

Çoktan Seçmeli Sorular - Coğrafi Konum

1 - D 2 - B 3 - A 4 - C

Konu Özeti Konuyla ilgili kısa ve öz bilgiler

Açık Uçlu Sorular Konuyla ilgili ufkunuzu açacak sorular

Çoktan Seçmeli Sorular Konuyla ilgili çoktan seçmeli testleri

Neler Öğreneceğiz? Fasikülde hangi konuların öğrenildiği

Hatırlayalım Konuyla ilgili önceki bilgiler

Araştırma Konuyla ilgili detaylı bilgiye ulaşmanız için ödevler

Faydalı Linkler Konuyla ilgili yararlanılabilecek web siteleri

Kritik Bilgi Fasikülde geçen konuyla ilgili en önemli bilgi

Bir Örnek de Sen Ver Konuyla ilgili sizden gelen örnekler

Biliyor musunuz? Konuyla ilgili çarpıcı bilgiler

Filozof Der ki Filozofların konuyla ilgili söylediği önemli sözler

Felsefe Sözlüğü Felsefe ile ilgili kavramlar

Haritada Bulalım Konuyla ilgili özellikleri haritada işaretleme

Dersi İzleyelim Konuyla ilgili konu anlatım videoları

Dikkat! Fasikülde karıştırılmaması gereken bilgiler